

Zlatá kaplička *nazeleno*

Podle J. V. Friče mělo být Národní divadlo „kazatelnou i katedrou zároveň, tak aby z jeviště zaznívala slova povzbuzující k lásce vlastenecké a k udatnosti, rozněčující ideje samostatnosti“. Divadlo je však dnes „katedrou a kazatelnou“ v nečekané oblasti: v idejích ekologické šetrnosti.

Na úsporný systém
se sem jezdí
dívat exkurze

Architekt Zitek zasadil divadlo do okolní zástavby

D Přes všechny peripetie, které dlouhý a obtížný zrod Národního divadla doprovázely, to byl nakonec úspěšný projekt. Podpořil sebevědomí malého národa, vytvořil novou kulturní instituci, zformoval jednu uměleckou generaci a zanechal v Praze působivou architektonickou dominantu. Příběh „chrámu znovuzrození“, jak mu obrozenci říkali, je také učebnicovou ukázkou překonávání překážek na dlouhé cestě k cíli.

Velký problém představoval už pozemek u Řetězového mostu, který se na stavbu reprezentativního divadla nehodil. Ale architekt Josef Zítka dokázal „vměstnat divadlo na nevelkou a nepravidelnou parcelu, aniž by tím utrpěl jeho výtvarný řád“, jak píše kunsthistorik Jindřich Vybíral. Zítka vztyčil nad Vltavou architektonický monument.

Národní divadlo – obrozenecký monument nad Vltavou

Požár divadlu paradoxně pomohl: scéna dostala špičkové technické vybavení

Rozvinutím výškové dimenze s mocně vypjatou kopulí se stal přirozenou dominantou pravého břehu Vltavy, aniž by se zásadně vyděloval z úrovně okolní zástavby.

Podle Vybírala upřednostňovali stavitelé divadel v té době barokní formy. Zítka se rozhodl pro tvarosloví benátské renesance, byť užitý v moderním kompozičním duchu: „Italská renesance tehdy plnila úlohu univerzálního, objektivního stylu, ztělesňujícího ideje humanismu a liberalismu. Poměrování se renesančními či přímo antickými dvory mohlo být odůvodněno i potřebou jasně se vymezit vůči německé kultuře s jejím upřednostňováním „domorodé“ gotiky.“ Zítkaův renesanční destilát zapůsobí svou plastičností a členěním hmoty i po letech.

Obrozenecký hi-tech

„Zalkej vlasti! Zastří sobě tvář, Čechie! Veliké Národní divadlo shořelo!“ Dramatické titulky Národních listů referují o nejslavnějším požáru českých dějin, který propukl v pátek 12. srpna 1881 navečer. Co se zdálo být katastrofou, však Národnímu divadlu paradoxně pomohlo.

Především divadlo neshořelo celé, nýbrž jen z jedné třetiny. Josefa Zítka, který dal přednost svatební cestě do Itálie před vysedáváním nad výkresy, vystřídal na místě architekta Josef Schulz. Jako technický racionalista dokázal lépe přizpůsobit interiéry divadla potřebám provozu a věci hodně pomohl. Spojení invence dvou typově odlišných architektů, umělce a technokrata, měla až synergický efekt v podobě krásného, ale i technicky špičkově vybaveného divadla.

Moderní stavební postupy, využívající beton a železné nosníky, se na stavbě používaly už v době před požárem. Po něm ovšem architekt Schulz nasadil ty nejnovější technologie. Shořelý dřevěný krov s měděným plechem nahradil ocelovou konstrukcí s břidlicovou střechou, namísto plynového osvětlení nechal nainstalovat

Dřevo a měď
nahradily
ocel a břidlice

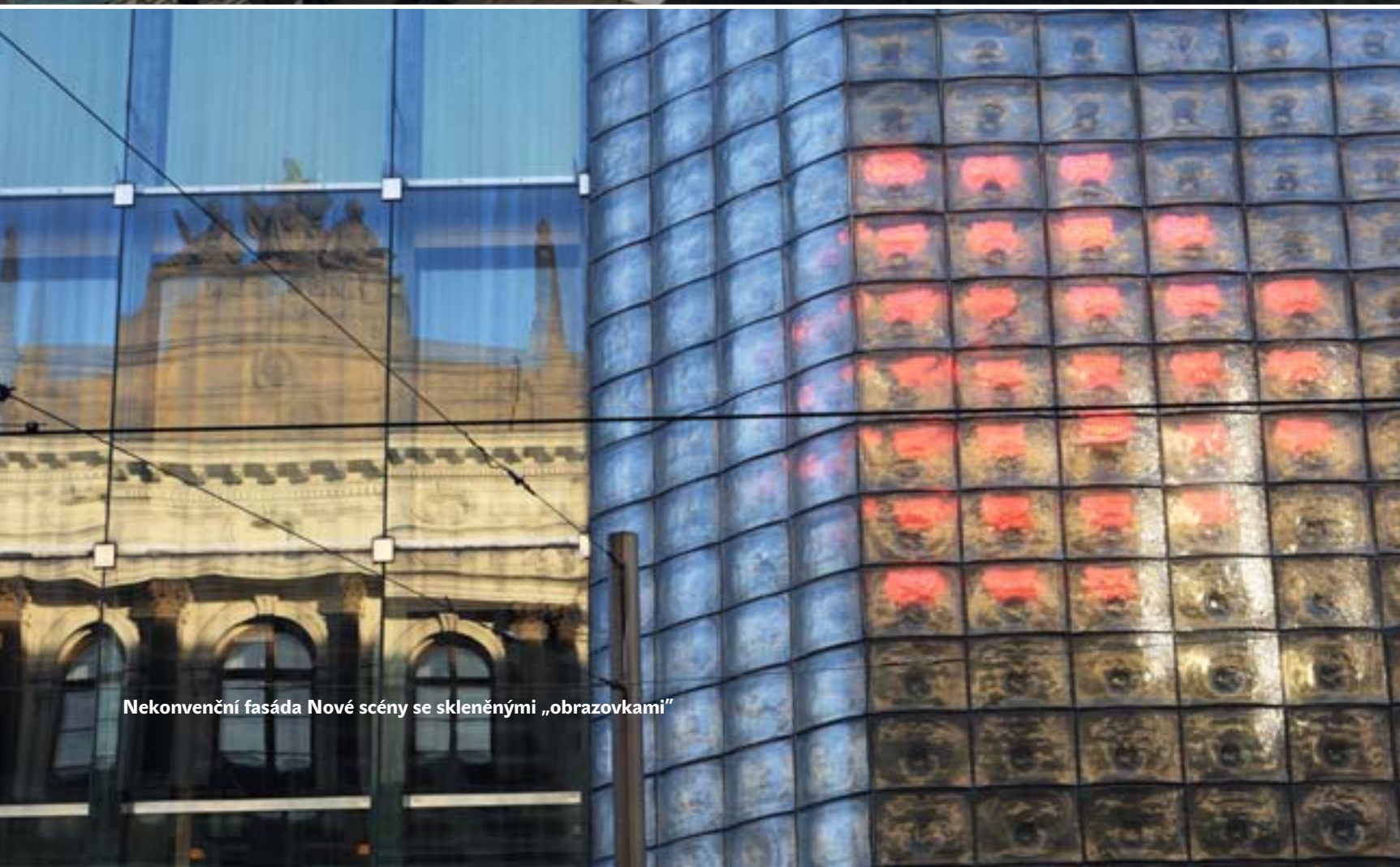
Pod kopulí Zlaté kapličky

Kapacita divadla postupně klesala z původních 2500 míst na 986

Fotovoltaické panely se k technicistní architektuře Nové scény hodí

Nekonvenční fasáda Nové scény se skleněnými „obrazkami“

Zlatá kaplička se stala dominantou pravého břehu Vltavy

Třešnička na dortu? *Vlastní solární elektrárna na střeše!*

Východní stranu historické budovy zastínila Nová scéna a provozní budova

elektrické. Čerstvý vzduch se hnal větracími šachtami do hlediště pomocí elektrických ventilátorů. Divadlo dokonce mělo svou vlastní elektrárnu.

Komunistická dostavba Národního divadla z let 1979–1983 na tradici využívání toho nejmodernějšího navázala. Na konstrukci a stavebních materiálech Nové scény a provozních budov se nešetřilo, špičkové byly i vnitřní technologie. Počítačově řízenou klimatizaci nebo protipožární systém Springler znali Češi do té doby jen z amerických filmů.

Velké úspory

„Postavili to megalomansky, s megalomanskými energetickými náklady,“ kritizuje dostavbu Miroslav Růžička, zástupce technicko-provozního ředitele Národního divadla. Kombinace tehdy levných energií a nezodpovědného ekonomického systému vedly k neuvěřitelnému plýtvání. Například elektrické motory pro pohon hydrauliky jeviště se chladily pitnou vodou v množství deseti kubíků za hodinu, která potom skončila v kanále. Při dvanáctihodinovém provozu to představuje náklady za vodné a stočné šest tisíc korun za den. „Nyní vodu a její tepelnou energii nelikvidujeme takovým barbarským způsobem, ale využíváme ji pro předehřev teplé užitkové vody,“ vysvětluje.

V Národním divadle Miroslav Růžička pracoval už za předchozího režimu. Když se sem v roce 2003 vrátil, nastartoval rozsáhlý projekt energetických úspor, který naplno funguje od roku 2008. Jeho jádrem je sofistikovaný řídicí systém, který dokáže využít veškerou energii do poslední mrtě.

Když například slunce ohřívá plášť budovy, klimatizační systém začne v daném místě chladit a z něj odebrané teplo se využije na ohřev vody. Nebo se měří úroveň CO₂ v místnostech a podle toho, jak moc je vzduch vydýchaný, se pouští větrání. Rychlý efekt přinesla výměna klasických žárovek za úsporné a LED. Náklady dva miliony,

roční úspora milion, za dva roky se to zaplatí. Třešničkou na dortu Národního divadla je solární elektrárna o výkonu 22 kW na střeše Nové scény a provozní budovy.

Zelený tep doby

„Nikdo úplně přesně nevěděl, co má pan Růžička za lubem. On to věděl velmi dobře, položil prst na tep doby,“ hodnotí Růžičkův program úspor ředitel Národního divadla Ondřej Černý. Protože se takový projekt v příspěvkové rozpočtové organizaci ještě nikdy nerealizoval, neexistovaly metodické postupy a povolovací procedura byla neobyčejně složitá. Miroslav Růžička to popisuje jako čtyřletou anabázi, kterou nebylo jednoduché projít.

Dlouho například přesvědčoval památkáře, že solární elektrárna nepoškodí ráz „střešní krajiny“ památkové rezervace. „Nafotil jsem jim střechy v okolí divadla se všemi anténami, parabolami a dalším harampádím. Nechali jsme udělat vizualizace. To je přesvědčilo,“ vysvětluje Růžička. Fotovoltaické panely se na technicistní kovové střechy Nové scény a provozní budovy vyložene hodí. Z estetických důvodů leží naplno, byť to snižuje jejich účinnost.

Bývalý ředitel Národního divadla Daniel Dvořák projekt odsouhlasil s tím, že do něj nedá ani korunu. To nakonec nebylo třeba. Investice ve výši 30 milionů korun se financuje formou Energy Performance Contracting (EPC). Dodavatel smluvně zaručuje určitý objem úspor. Z ušetřených peněz se platí jeho služby a postupně se umožní investice do technologií. Po sedmi letech provozu bude investice zaplacená a divadlo

Úspory: *zemního plynu se spotřebuje* necelá polovina

začne „vydělávat“. Daňového poplatníka to nestojí ani korunu. Za rok 2008 byla garantovaná výše úspor za energie 4,1 milionu korun, ale ve skutečnosti dosáhla 6,2 milionu. Například spotřeba zemního plynu klesla na méně než polovinu, přesně na 45,9 procent, čímž se ušetřilo přes 5 milionů korun bez DPH.

Nová scéna nově

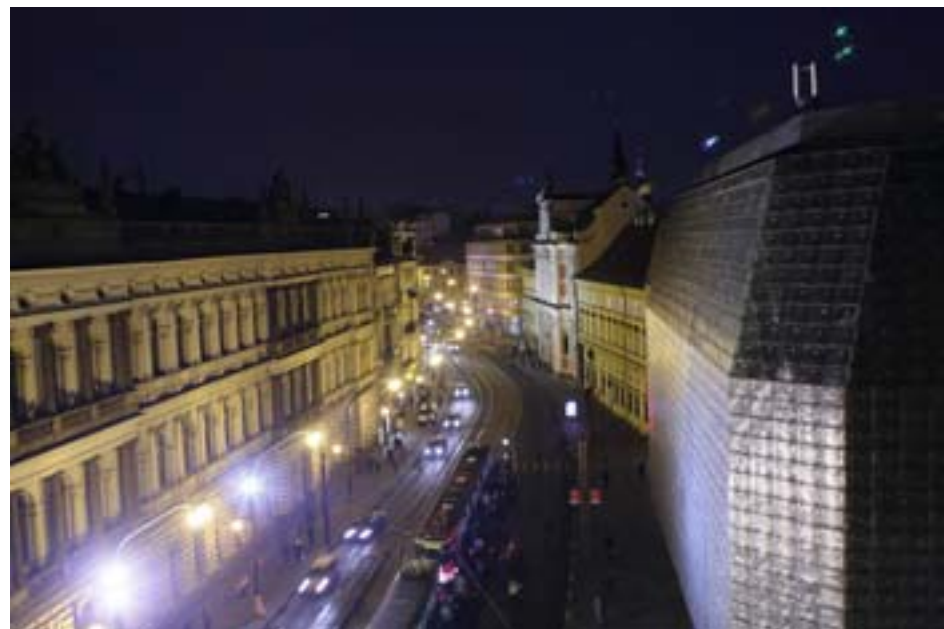
Národní divadlo se stalo strategickým partnerem České rady pro šetrné budovy a úspěch projektu EPC vedl ministerstvo kultury k vydání směrnice k jeho podpoře. Na úsporné technologie se sem chodí dívat exkurze.

Slabým místem divadelního komplexu zůstala budova Nové scény. Přes velká jednoduchá skla ve foyer unikají kvanta energie, kvůli projektovým chybám se nedají vytopit šatny, baletky trpí zimou. To nelze akceptovat. Podle ředitele Černého se to změní: „Plánujeme vnitřní rekonstrukci za 80 milionů. Teď nemáme peníze, možná v roce 2012.“

Tím, jak skleněný monolit Nové scény zastínil historickou budovu Národního divadla, poškodil brutálně urbanismus celé Národní třídy. V bezohledné době se stavěly bezohledné stavby. Dílo architekta Karla Pragera vzbuzuje emoce a kontroverze i po třiceti letech. Zůstalo zajímavou „živou“ architekturou, ojedinělým dobovým dokumentem. „Novou scénu jsme vnímali jako procovský socialistický svatostánek, ale do této pozice jsme se trochu nechali vmanipulovat. Dnes nepotkáte mladého architekta, který by neocenil její kvality,“ říká Ondřej Černý.

Vedle originálního pláště ze skleněných „obrazovek“ od renomovaného výtvarníka Stanislava Libenského je nejzajímavějším architektonickým prvkem foyer ze zeleného mramoru s centrálním točícím schodištěm. Nová scéna patří od nového roku opět pod správu Národního divadla i se souborem Laterny magiky. Prostor se otevře alternativním a menšinovým žánrům, ve foyer bude kavárna, infocentrum a výstavní prostor. Ředitel Národního divadla Ondřej Černý chce kontroverzi Nové scény jako velké téma znovu otevřít a prodebatovat: „S budovou Nové scény budeme žít. Proto si k ní musíme najít vztah.“ ■

Nová scéna radikálně změnila urbanismus Národní třídy

Triga nad balustrádou

Nová scéna je slabým místem. Přes okna ve foyer unikají kvanta energie.

Tradiční hlediště disponuje přízemím, dvěma balkony a dvěma galeriemi